

Sygn. akt IV CSK 705/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 października 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jan Górowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Marian Kocon

SSN Zbigniew Kwaśniewski

Protokolant Katarzyna Jóskowiak

w sprawie z powództwa A. M.

przeciwko Własnościowej Spółdzielni Mieszkaniowej "N." w [...]

o ustalenie,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej

w dniu 12 października 2017 r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 10 sierpnia 2016 r.,

**oddala skargę kasacyjną i zasądza od pozwanej na rzecz
powoda 180 (sto osiemdziesiąt) złotych tytułem kosztów
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

W pozwie z dnia 15 maja 2014 r. A.M. wniósł o stwierdzenie nieważności ewentualnie o uchylenie uchwały Zarządu Własnościowej Spółdzielni Mieszkaniowej „N.” nr 4/2013 z dnia 19 listopada 2013 r. o uchyleniu uchwały nr 17/2009 z dnia 5 września 2009 r. w części przyjmującej powoda w poczet jej członków. Podniósł, że uchwała jest sprzeczna z art. 24 § 1 ustawy z dnia 16 września 1982 r. - Prawo Spółdzielcze (jedn. tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 21 ze zm., dalej: „pr. sp.”).

Pozwana wniosła o oddalenie powództwa i zarzuciła, że ze względu, na brak skutecznego ustanowienia spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu użytkowego nr 148, powód nie mógł uzyskać statusu członka Spółdzielni. Nabyła ona bowiem cały budynek, a tym samym automatycznie pomieszczenia do których nie było ustanowionych skutecznie praw na rzecz innych osób, w tym także gdy były wprowadzone ustanowione prawa rzeczowe ograniczone, ale z wadą prawną w postaci nieważności czynności prawnych, które je wykreowały (art. 58 k.c.). Podniosła, że powód nie nabył od swoich poprzedników skutecznie własnościowego prawa do lokalu użytkowego nr 148 z uwagi na nieważność z mocy prawa czynności związanych z powstaniem tego prawa; członkostwo powoda powstało w czasie, gdy spółdzielnia nie dysponowała dokumentami dotyczącymi tego prawa, zaś dowody na brak spełnienia przesłanek do przyjęcia powoda na członka spółdzielni powzięła później z innej sprawy.

Wyrokiem z dnia 8 grudnia 2015 r. Sąd Okręgowy w [...] ustalił nieważność uchwały Zarządu Własnościowej Spółdzielni Mieszkaniowej „N.” w [...] nr 4/2013 z dnia 19 listopada 2013 r. postanawiającej uchylić Uchwałę nr 178/2009 z dnia 5 września 2009 r., w części przyjmującej w poczet członków tej spółdzielni powoda A.M..

Ustalił, że Spółdzielnia Budowlano Mieszkaniowa „K.” w [...] przeprowadziła proces inwestycyjny polegający na budowie trzech budynków mieszkalnych wielorodzinnych i budynku garażowo-gospodarczego przy ul. J. w [...]. Sąd Rejonowy w [...] postanowieniem z 14 lutego 2005r. ogłosił upadłość tej

Spółdzielni, obejmującą likwidację majątku. Urząd Miasta [...] Wydział Architektury, Budownictwa i Urbanistyki w zaświadczeniu z dnia 5 września 2007 r. potwierdził, że lokale znajdujące się w budynku gospodarczo-garażowym oraz budynku mieszkalnym przy ul. J. 16 w [...], z wyłączeniem lokali usługowych oznaczonych numerami od 152 do 158 w przedłożonym projekcie podziału, spełniają warunki określone dla lokali samodzielnych i mogą stanowić odrębne nieruchomości. Wykaz samodzielnych lokali w budynku mieszkalnym położonym w [...] przy ul. J. 16 obejmował lokal usługowy nr 148. Własnościowa Spółdzielnia Mieszkaniowa „N.” z siedzibą w [...] figuruje w Krajowym Rejestrze Sądowym pod numerem [...]. Zarejestrowana została dnia 25 lipca 2008 r.

Syndyk masy upadłości Spółdzielni Budowlano-Mieszkaniowej „K.” w [...] złożył oświadczenie o przyjęciu w poczet członków Spółdzielni P. P. (a także Przedsiębiorstwa „B.” w upadłości), co nastąpiło z przekroczeniem uprawnień, bowiem nawet w razie upadłości likwidacyjnej uprawnienie do składania oświadczeń w tym przedmiocie przysługuje zarządowi spółdzielni. P. P. w dniu 27 lutego 2009 r. zbył na rzecz małżonków K. i G. G. spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu użytkowego nr 148 o powierzchni 69,30 m².

Dnia 2 kwietnia 2009 r. syndyk masy upadłości Spółdzielni Budowlano-Mieszkaniowej „K.” zbył Własnościowej Spółdzielni Mieszkaniowej „N.” prawa użytkowania wieczystego zabudowanych nieruchomości wraz z własnością posadowionych na gruncie trzech budynków zlokalizowanych w [...] przy ul. J. 12, 14 i 16. Prawa te były obciążone w dacie zbycia spółdzielczymi własnościowymi prawami do lokali mieszkalnych i usługowych. Syndyk zbywając budynki stwierdził, że spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu nr 148, znajdującego się w budynku przy ul. J. 16 przysługuje K. i G. małżonkom G. Własnościowa Spółdzielnia Mieszkaniowa „N.” dnia 4 sierpnia 2009 r. wydała małżonkom zaświadczenie o prawie do lokalu użytkowego nr 148, zaś od nich dnia 5 sierpnia 2009 r. lokal nabył powód A.M..

W dniu 5 września 2009 r. uchwałą zarządu Własnościowej Spółdzielni Mieszkaniowej „N.” w [...] nr 17/2009 A.M. przyjęty został w poczet członków i wpisany został do rejestru członków spółdzielni oraz pozostaje w posiadaniu lokalu.

Dnia 23 kwietnia 2013 r. rada nadzorcza podjęła uchwałę nr 2/2013 o wykluczeniu powoda z rejestru członków spółdzielni z powodu uchylania się od terminowego wykonywania zobowiązań wobec Spółdzielni, dokonania zmiany przeznaczenia lokalu bez posiadania przewidzianych prawem pozwoleń, naruszenia zasad współżycia społecznego przez zajęcie pomieszczeń administracyjnych, korytarza piwnicznego i utrudnianie dojścia do piwnic.

Dnia 19 listopada 2013 r. zarząd Spółdzielni podjął uchwałę nr 4/2013 o uchyleniu uchwały nr 17/2009 z dnia 5 września 2009 r. w części przyjmującej w poczet członków A. M. W jej uzasadnieniu wskazano, że powód nie nabył skutecznie spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu nr 148 przy ul. J. w [...]. Podniesiono także, że P.P. - pierwszy nabywca został przyjęty w poczet członków bezprawnie, bowiem oświadczenie w imieniu „K.” w likwidacji złożył syndyk, zaś, w ówczesnym stanie prawnym, dla nabycia pierwotnego tego ograniczonego prawa rzeczowego niezbędne było uprzednie członkostwo w spółdzielni. W konsekwencji Zarząd pozwanej stwierdził, że uchwała o przyjęciu w poczet członków P. P. oraz umowa ustanawiająca spółdzielcze prawo do lokalu są nieważne, a prawo to nigdy nie powstało. Nie mogło więc zostać zbyte na rzecz powoda. Podkreślił, że następstwem tych okoliczności był brak podstaw do przyjęcia w poczet członków Spółdzielni A. M., wobec czego należało uchylić uchwałę Zarządu w przedmiocie jego przyjęcia.

Następnie dnia 14 stycznia 2014 r. rada nadzorcza spółdzielni podjęła uchwałę nr 1/2014 o uchyleniu uchwały nr 2/2013. W jej uzasadnieniu podniesiono, że zarząd w dniu 19 listopada 2013 r. podjął uchwałę nr 4/2013 w sprawie uchylenia uchwały nr 17/2009 z dnia 5 września 2009 r. w części przyjmującej powoda w poczet członków Spółdzielni „N.”. Wskazano także, że wobec braku uchwały kreującej członkostwo A. M., zasadnym jest wyeliminowanie z obrotu prawnego uchwały rady nadzorczej z dnia 23 kwietnia 2013 r., wykluczającej go z członków Spółdzielni - jako bezprzedmiotowej. Sąd Okręgowy w [...] prawomocnie ustalił nieważność uchwały nr 1/2014 rady Nadzorczej i uchylił uchwałę tego organu nr 2/2013.

Statut Własnościowej Spółdzielni Mieszkaniowej „N.” w [...] w § 9 przewiduje, że o przyjęciu do spółdzielni decyduje zarząd, zaś w § 10 pkt 1 postanawia, że przystępujący do spółdzielni po jej zarejestrowaniu stają się członkami spółdzielni z chwilą przyjęcia ich przez spółdzielnię. Paragraf 14 tego aktu określa natomiast przypadki ustania członkostwa: wystąpienia, wykluczenia, wykreślenia z listy członków oraz skreślenia z rejestru członków w związku ze śmiercią (ustaniem w przypadku osoby prawnej). W przypadku wykluczenia lub wykreślenia członka z rejestru organem właściwym jest rada nadzorcza działająca na wniosek zarządu (§ 19 ust. 1 statutu).

Postanowieniem z dnia 27 maja 2014 r. Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego miasta [...] nakazał pozwanej Spółdzielni wstrzymanie użytkowania lokalu użytkowego nr 148 położonego w budynku wielorodzinnym mieszkalno-usługowym przy ul. J. 16 w [...], zaś decyzją z dnia 24 września 2014 r. nakazał przywrócenie poprzedniego sposobu użytkowania pomieszczeń piwnicznych w tym lokalu. W zaświadczeniu z 5 października 2015 r. Urząd Miasta [...] stwierdził, że z prowadzonych rejestrów nie wynika zmiana sposobu użytkowania lokalu.

Z powództwa wniesionego przez Własnościową Spółdzielnię Mieszkaniową „N.” w [...] przed Sądem Rejonowym w [...] toczy się sprawa o usunięcie niezgodności między stanem prawnym nieruchomości ujawnionym w księdze wieczystej o nr .../8 prowadzonej dla spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu użytkowego położonego w [...] przy ul. J. 16/148 o pow. 69,3 m², a jej rzeczywistym stanem prawnym.

Sąd Okręgowy podkreślił, że zaskarżona uchwała wkracza w sferę praw powoda, bowiem bezpośrednio zmierza do pozbawienia go przyznanych uprawnień związanych z członkostwem w spółdzielni, uznając z tego względu, że powód ma interes prawny w wytoczeniu powództwa (art. 189 k.p.c.). Zwrócił uwagę, że uchwała zarządu pozwanej Spółdzielni nr 17/2009 z dnia 5 września 2009 r. została podjęta w ramach kompetencji tego organu określonych w § 9 statutu; z chwilą jej podjęcia, nawiązany został pomiędzy Spółdzielnią a A. M. stosunek cywilnoprawny, zobowiązujący i wzajemny, o osobistym charakterze. Powstał on na mocy tej dwustronnej czynności prawnej - z jednej strony deklaracji członkowskiej i

wniosku o przyjęcie w poczet członków, a z drugiej uchwały stosownego organu spółdzielni. Wyraził pogląd, że uchwała umocowanego do tego organu podjęta na skutek prawidłowo złożonej deklaracji członkowskiej, kreuje stosunek członkostwa, zaś osoba przyjęta na członka zachowuje ten przymiot, aż do czasu utraty statusu członka spółdzielni, która może nastąpić wyłącznie w przypadkach określonych w ustawie.

Podniósł, że do zdarzeń powodujących ustanie członkostwa zalicza się: wystąpienie ze spółdzielni za wypowiedzeniem (art. 22 pr. sp.), wykluczenie ze spółdzielni (art. 24 § 2 pr. sp.), wykreślenie z rejestru członków spółdzielni (art. 24 § 3 pr. sp.), śmierć członka (art. 25 § 1 pr. sp.) lub ustanie osoby prawnej, o której mowa w art. 15 § 4 pr. sp., utratę bytu prawnego spółdzielni z powodu zakończenia postępowania likwidacyjnego lub upadłościowego.

Wskazał, że pozbawienie członkostwa z inicjatywy spółdzielni może nastąpić wyłącznie w przypadkach określonych w ustawie (art. 24 pr. sp.) i w ramach okoliczności wynikających z ustawowej klauzuli, doprecyzowanych w statucie. Zauważył, że prawo spółdzielcze jednocześnie pozostawia regulacji statutowej określenie organu uprawnionego do dokonania tej czynności, wyłączając jednak przekazanie tego uprawnienia zarządowi (a contrario art. 24 § 4 pr. sp.) a statut pozwanej wskazuje, iż w tym przedmiocie decyduje rada nadzorcza (§ 19 ust. 1). W rezultacie doszedł do wniosku, że zarząd nie ma więc kompetencji do tego, aby pozbawiać powoda członkostwa (art. 48 § 2 pr. sp.).

Sąd pierwszej instancji zwrócił uwagę, że Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z dnia 9 lutego 2005 r., III CZP 81/04 (OSNC 2005, nr 12, poz. 204) uznał, że choć podstawową drogą zaskarżania uchwały przez członka spółdzielni jest tryb przewidziany w art. 42 pr. sp., mający prowadzić do unieważnienia przez sąd uchwały sprzecznej z prawem lub statutem (tzw. nieważność względna), to nie oznacza jednak całkowitego wyłączenia spod kontroli sądowej wszelkich uchwał niezaskarżonych w tym trybie. Wyjątkowo, w wypadkach szczególnie drastycznego naruszenia norm prawa można uznać uchwałę za nieważną na podstawie art. 58 k.c.

Wskazał także, że na nieważność bezwzględną może powołać się każda osoba zainteresowana. Dotyczy to jednak tylko tych uchwał organów spółdzielni, które rodzą skutki cywilnoprawne. Takie bowiem podlegają - jako czynności prawne - odpowiednim przepisom zawartym w kodeksie cywilnym. Uchwały te nie mogą, podobnie jak inne czynności prawne, naruszać przepisów bezwzględnie obowiązujących, ich więc skuteczność podlega z tego punktu widzenia dyspozycjom art. 58 k.c. W takim wypadku członek spółdzielni może wystąpić z powództwem o ustalenie nieważności uchwały ze skutkiem *ex tunc*, mimo niezaskarżenia jej na podstawie art. 42 § 2 i 3 pr. sp. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 2004 r., V CK 443/03, Monitor Spółdzielczy 2004, nr 5 s. 14).

Zwrócił uwagę, że w sprawie uprawnienie to nabiera szczególnego charakteru, bowiem z przepisów prawa spółdzielczego nie wynika wprost prawo zaskarżania przez członków uchwał podejmowanych przez zarząd spółdzielni. Wyraził zapatrywanie, że stosunek członkostwa w spółdzielni ma charakter cywilnoprawny, a więc wszelkie czynności wpływające na jego istnienie rodzą skutki cywilnoprawne, a w konsekwencji podlegają ocenie na podstawie art. 58 k.c. Podkreślił, że Prawo spółdzielcze wyłączyło możliwość pozbawienia członkostwa przez zarząd spółdzielni, pozostawiając wybór pomiędzy walnym zgromadzeniem a radą nadzorczą (art. 24 § 4 pr. sp.). Skoro więc zarząd pozbawiony był kompetencji w tym przedmiocie, uchwała przez niego podjęta jest nieważna, wobec czego powództwo o ustalenie nieważności należało uznać za zasadne, zaś powództwo ewentualne - o uchylenie tej uchwały było bezprzedmiotowe.

Ubocznie Sąd Okręgowy dodał, że okoliczności podawane przez pozwaną Spółdzielnię, a mające wskazywać na brak podstaw do przyjęcia A. M. w poczet członków Własnościowej Spółdzielni Mieszkaniowej „N.” w [...] i tym samym uzasadniać podjęcie zaskarżonej uchwały, nie mogą stanowić podstawy do podejmowania przez Spółdzielnię czynności zmierzających do konwalidacji wadliwego stanu rzeczy. Odwołując się do orzecznictwa wskazał, że organy spółdzielni nie mogą dyskrejonalnie modyfikować uchwał kształtujących sferę indywidualnych praw poszczególnych członków spółdzielni - w szczególności dotyczących istnienia statusu członka, o ile nie wyrażają oni na to zgody (por.

wyrok Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 25 maja 2015 r. I ACa 956/14 i wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 września 1982 r., II CR 336/82 OSNCP 1983, nr 7, poz. 88); w takich sytuacjach przepisy przewidują odpowiedni tryb zmierzający do ustalenia prawa lub stosunku prawnego przez władne ku temu podmioty.

Apelację pozwanej Spółdzielni. Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z dnia 10 sierpnia 2016 r. oddalił. Podzielił dokonane przez Sąd Okręgowy ustalenia faktyczne oraz jego ocenę w zakresie w jakim ustalił nieważność zaskarżonej uchwały Zarządu Spółdzielni, przyjmując, że uchwała ta narusza art. 24 § 1 pr. sp., stanowiący, iż spółdzielnia może rozwiązać stosunek członkostwa tylko przez wykluczenie albo wykreślenie członka, co w oczywisty sposób wyłącza możliwość uzyskania tego samego skutku prawnego inną drogą - np. jak w sprawie przez uchylenie własnej, prawidłowo podjętej uchwały organu spółdzielni. Potwierdził pogląd Sądu pierwszej instancji, że zaskarżona uchwała zarządu podlegała ocenie przez pryzmat art. 58 § 1 k.c.

Podniósł, że uchwała umocowanego organu podjęta na skutek prawidłowo złożonej deklaracji członkowskiej, kreuje stosunek członkostwa, zaś osoba przyjęta na członka zachowuje ten przymiot, aż do czasu utraty statusu członka spółdzielni, co może nastąpić wyłącznie w przypadkach określonych w ustawie. Zgodnie z art. 24 § 4 pr. sp., kompetencje w zakresie wykreślenia lub wykluczenia członka (a są to jedyne dopuszczalne prawnie drogi rozwiązania przez spółdzielnię stosunku członkostwa) ma - stosownie do postanowień statutu - rada nadzorcza albo walne zgromadzenie spółdzielni. W przypadku pozwanej spółdzielni (§ 19 statutu), w obu sytuacjach kompetentna jest Rada Nadzorcza, nigdy Zarząd.

Jego zdaniem skoro, co jest w obowiązującym stanie prawnym oczywiste, organy spółdzielni nie mogą dyskrecjonalnie, w sposób odbiegający od regulacji ustawowej i statutowej, modyfikować uchwał kształtujących sferę indywidualnych praw poszczególnych członków spółdzielni - w szczególności dotyczących istnienia statusu członka, o ile nie wyrażają oni na to zgody, to stosunek członkostwa powoda w pozwanej Spółdzielni Mieszkaniowej „N.” w [...], nawiązany od dnia 5 września 2009r, nie mógł ustać na skutek podjęcia przedmiotowej uchwały zarządu z dnia 19 listopada 2013 r. nr 4/2013, która to uchwała jako sprzeczna z ustawą

(art. 58 § 1 k.c.), była bezwzględnie nieważna, tj. nie wywołała żadnych skutków prawnych. Podniósł, że zarzucając Sądowi pierwszej instancji naruszenie art: 1 ust. 2, i art 2 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r o spółdzielniach mieszkaniowych (jedn. tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 1222 ze zm., dalej: „u.s.m.”) skarżąca mija się z istotą sprawy, którą była wyłącznie kwestia ważności, bądź nieważności uchwały z dnia 19 listopada 2013 r, nr 4/2013.

W skardze kasacyjnej opartej na zarzucie naruszenia prawa materialnego skarżący zarzucił naruszenie art. 48 pr. sp. w zw. z art. 84 k.c. przez jego niezastosowanie, art. 24 pr. sp. przez jego zastosowanie oraz art. 15 § 2 w zw. z art. 16 § 1 pr. sp. przez ich zastosowanie i niezastosowanie art. 1 ust. 1 pr. sp. Wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w [...] do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Na wstępie należy zauważyć, że skarga kasacyjna nie służy do rozpoznania wszystkich braków zaskarżonego orzeczenia. Sąd Najwyższy, poza nieważnością postępowania z urzędu, nie może uwzględnić, ani niewytkniętych uchybień procesowych, ani naruszenia prawa materialnego, jeżeli nie zostały powołane jako naruszone właściwe przepisy. Poza tym, oparte na naruszeniu wskazanych właściwych przepisów prawa materialnego, czy procesowego zarzuty muszą być trafnie uzasadnione, tj. nie mogą być obojętne z punktu widzenia norm prawnych z nich wynikających.

Zgodnie z utrwalonym - w orzecznictwie i doktrynie - poglądem, stosunek łączący członka ze spółdzielnią jest stosunkiem cywilnoprawnym. Nie budzi też wątpliwości, że członkostwo w spółdzielni już istniejącej powstaje na podstawie umowy, która jest wyrazem autonomii woli obu podmiotów. Osoba ubiegająca się o wstąpienie do spółdzielni składa deklarację (ofertę), a uchwała właściwego (według statutu) organu do przyjmowania członków stanowi oświadczenie woli spółdzielni przyjmujące ofertę" (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z 9 kwietnia 1999 r., I CKN 1135/97, OSNC 1999, nr 9, poz. 165). Artykuł 16 § 1 pr. sp. określa swoisty tryb przyjęcia członka do spółdzielni, w którym wymaga się od kandydata

dokonania określonej czynności prawnej, której zasadniczym elementem jest złożenie pisemnej deklaracji (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 września 1992 r., III CZP 83/92, OSNC 1993, nr 3, poz. 24). Deklaracja zawiera szereg istotnych dla spółdzielni informacji. Członkom Spółdzielni mogą przysługiwać prawa o określonej (niekiedy znacznej) wartości majątkowej. Niezbędna jest zatem pewność, co do składu osobowego Spółdzielni oraz wysokości zadeklarowanych i wniesionych udziałów.

Na tle różnorodności reguł określających prawidłowe dokonanie czynności prawnych zasadnicze znaczenie ma rozróżnienie tych, które decydują o ważności czynności prawnej, od tych, które nie wyłączają jej skuteczności, lecz w określony sposób ją ograniczają; użycie w ustawie pojęcia "nieważność" oznacza zwykle bezwzględną nieważność czynności prawnej, choć występuje także sankcja względnej nieważności (wzruszalności) czynności prawnej.

Podstawowym sposobem zaskarżenia uchwały przez członka spółdzielni jest tryb przewidziany w art. 42 pr. sp., prowadzący do unieważnienia przez sąd uchwały sprzecznej z prawem lub statutem (nieważność względna). Nie oznacza to całkowitego wyłączenia spod kontroli sądowej wszelkich uchwał niezaskarżonych w tym trybie; w wypadkach szczególnie rażącego naruszenia prawa można uznać uchwałę za nieważną na podstawie art. 58 k.c. Na nieważność bezwzględną może powołać się każda osoba zainteresowana, nie będąc związana terminami określonymi w art. 42 § 3 pr. sp.

Stwierdzenie nieważności uchwały można uzyskać w drodze powództwa o ustalenie tej nieważności (art. 189 k.p.c.) lub powództwa o roszczenie, którego przesłanką jest nieważność uchwały. Na gruncie poprzedniego stanu prawnego przyjmowano, że sankcja bezwzględnej nieważności nie ma zastosowania do uchwał walnego zgromadzenia podejmowanych w sprawie wykreślenia lub wykluczenia z grona członków spółdzielni (por. np. oprócz powołanych już wyżej orzeczeń Sądu Najwyższego, uzasadnienie wyroku z dnia 3 lutego 2011 r., I CSK 224/10, OSNC 2011, nr 11, poz. 126).

Uchwały organów spółdzielni rodzące skutki cywilno-prawne podlegają jednak - jako czynności prawne - odpowiednim przepisom zawartym w kodeksie

cywilnym. Uchwały te nie mogą w związku z tym, podobnie jak inne czynności prawne, naruszać przepisów bezwzględnie obowiązujących, ich więc skuteczność podlega ocenie unormowaniom zawartym w art. 58 k.c. W takim wypadku członek spółdzielni może zatem wystąpić z powództwem o ustalenie nieważności uchwały ze skutkiem *ex tunc* mimo niezaskarżenia jej na podstawie art. 42 § 2 i 3 pr. sp. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 listopada 2001 r., V CKN 532/00, LEX nr 527559)

Skoro do podjęcia uchwały o przyjęciu powoda na członka kompetentny był zarząd spółdzielni, to zgodnie z art. 88 § 1 k.c. nie można wykluczyć, że ten organ mógł uchylić się od swego oświadczenia woli złożonego pod wpływem błędu spełniającego uwarunkowania określone w art. 84 k.c. Błąd jest wadą oświadczenia woli, ale ma znaczenie prawne dopiero wtedy, gdy dotyczy treści czynności prawnej (§ 1) i ma istotny charakter (§ 2), chyba, że był to błąd kwalifikowany w postaci podstępny (art. 86 k.c.).

Wystąpienie błędu dotyczącego treści czynności prawnej oraz błędu istotnego otwiera możliwość składającemu oświadczenie woli uchylenia się od skutków prawnych złożonego oświadczenia woli i tym samym doprowadzenia do usunięcia skutków prawnych złożonego pod wpływem błędu oświadczenia woli. Jednakże spełnienie wyłącznie tych przesłanek pozwala uchylić się od skutków prawnych obarczonego błędem oświadczenia woli jedynie wtedy, gdy dokonana została czynność jednostronna, a oświadczenie woli nie było kierowane do innego podmiotu, a gdy było kierowane do innego podmiotu, gdy czynność prawna była nieodpłatna. Jeżeli natomiast oświadczenie woli było złożone innej osobie, a dokonana czynność była odpłatna, uchylenie się od jego skutków prawnych jest dopuszczalne tylko wtedy, gdy błąd został wywołany przez tę osobę, chociażby bez jej winy albo, gdy wiedziała ona o błędzie lub mogła błąd z łatwością zauważyć.

Błąd wywołuje jednak sankcję nieważności względnej uchwały. Uchwała zarządu o przyjęciu danej osoby na członka spółdzielni mieszkaniowej złożona pod wpływem mającego znaczenie prawne błędu wywiera skutki prawne, a podmiot ten jest uprawniony do zniweczenia skutków złożenia wadliwego oświadczenia woli tj. unieważnienia dokonanej czynności, co jest jednak

ograniczone terminem. Artykuł 88 § 2 k.c. przewiduje termin roczny, który rozpoczyna bieg w razie błędu od chwili jego wykrycia. Czynność prawna zawierająca takie wadliwe oświadczenie woli jest ważna, niemniej z chwilą skutecznego uchylenia się przez składającego wadliwe oświadczenie od jej skutków jest nieważna z mocą wsteczną (*ex tunc*). Po upływie rocznego terminu uprawnienie do unieważnienia dokonanej pod wpływem błędu czynności prawnej wygasa.

Sądy *meriti* nie badały błędu i nie czyniły w tym kierunku ustaleń. Wprawdzie naruszenie prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie w rozumieniu art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. następuje również w wypadku, gdy wyrok sądu drugiej instancji nie zawiera kompletnych ustaleń faktycznych odnoszących się do przesłanek normy prawa materialnego, która może mieć w sprawie zastosowanie. Nie jest bowiem możliwe prawidłowe zastosowanie prawa materialnego i jego sądowej wykładni bez ustalenia zupełnej podstawy rozstrzygnięcia (por. np. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 8 sierpnia 2012 r., I UK 84/12, LEX nr 1619135, z dnia 18 stycznia 2012 r., II PK 117/11, LEX nr 1162677, z dnia 7 sierpnia 1997 r., I CKN 261/97, niepubl.; z dnia 26 czerwca 2001 r., III CKN 400/00, LEX nr 52360. z dnia 9 grudnia 2004 r., I UK 119/04, niepubl.; z dnia 9 maja 2008 r., II PK 316/07, OSNP 2009 nr 19-20, poz. 250 oraz z dnia 16 czerwca 2011 r., I PK 272/10, LEX nr 1001283). Niemniej, w sprawie nie wystąpił ten przypadek, gdyż ustaleń można dokonywać w ramach podniesionych przez strony okoliczności faktycznych stanowiących przedmiot procesu (podstawę sporu).

Powinna istnieć pełna zgodność między przedmiotem procesu, tj. tym co stanowi przedmiot rozpoznania, a przedmiotem orzekania, tj. tym, co obejmuje przedmiot rozstrzygnięcia (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 2006 r., IV CK 376/05, MoP 2006, nr 4, s. 170). Wyrażona w art. 321 § 1 k.p.c. zasada wyrokowania odnosi się także do zarzutów pozwanego opartych na prawie materialnym (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 października 2016 r., II CSK 14/16, LEX nr 2142552). Wskazanie w art. 366 k.p.c., że chodzi o związek rozstrzygnięcia z podstawą sporu a nie z podstawą powództwa jednoznacznie wskazuje, że pojęcia "podstawa sporu" i "podstawa powództwa" nie mogą być

identyfikowane. Podstawę powództwa tworzą okoliczności faktyczne, które zostały zgłoszone przez powoda jako uzasadnienie jego żądania i podlegają weryfikacji w toku procesu w wyniku konfrontacji z dowodami a następnie odpowiednimi normami prawa materialnego. Pojęcie podstawa sporu uwzględnia natomiast stanowisko strony przeciwnej. Sąd orzekając musi bowiem stwierdzić na czym polega spór, ustalić, o co strony się spierają. Stąd art. 366 k.p.c. stanowi o podstawie sporu, a nie o podstawie powództwa. Termin nie może też być utożsamiany z podstawą faktyczną i prawną orzeczenia sądowego, gdyż podstawy te wyrażają jedynie motywy takiego, a nie innego rozstrzygnięcia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 lutego 2017 r., IV CSK 316/16, LEX nr 2309600).

Przy okazji zauważyć należy, że wprowadzona od dnia 3 maja 2012 r. zmiana art. 6 § 2 k.p.c. nałożyła na strony i uczestników postępowania powinność (ciężar) takiego zachowania, aby postępowanie przebiegało szybko i sprawnie, gdyż podmioty procesu obowiązane są przytaczać wszystkie okoliczności faktyczne i dowody bez zwłoki (por. pkt III.3 uz. projektu ustawy z 16.9.2011 r., druk sejmowy VI kadencji Nr 4332). Z powinności tej, tj. wspierania postępowania, wynika ich obowiązek powoływania wszystkich twierdzeń i dowodów - w pismach oraz ustnie na posiedzeniach - w jak najwcześniejszej fazie postępowania, tj. w czasie, w którym jest to tylko możliwe, jeżeli wystąpi taka potrzeba wywołana przez powstającą sytuację procesową. Naruszenie tej powinności (ciężaru) wywołuje dla stron negatywne skutki procesowe.(art. 207 § 6 k.p.c.).

Spółdzielnia w toku sprawy nie powołała okoliczności faktycznych, które wskazywałyby, że była w błędzie i uchyliła się skutecznie od oświadczenia woli złożonego pod jego wpływem. Zarówno w odpowiedzi na pozew jak i piśmie procesowym z dnia 24 listopada 2015 r. pozwana powołała tylko fakty, które wskazywać miały na brak istnienia własnościowego prawa do lokalu użytkowego nr 148, oraz na zasadę *nemo plus iuris in alium transfere potest quam ipse habet*, a zatem na okoliczności wskazujące na bezwzględną nieważność czynności prawnej nabycia przez powoda spornego lokalu. Trafnie jednak podniosła, że przyjęcie danej osoby w poczet członków warunkowało dopiero ustanowienie według tamtego stanu prawnego spółdzielczego prawa do lokalu użytkowego nr 148, czego w dalszym ciągu nie można wykluczyć.

Powód więc legitymuje się interesem jaki może być zaspokojony przez pozwaną spółdzielnię. Wkład budowlany musiał być za ten lokal uiszczony, skoro doszło do dwukrotnej jego sprzedaży i powód zapłacił za niego cenę. Bezwzględna nieważność tych czynności prawnych nie skutkuje więc nieważnością samego przyjęcia powoda na członka spółdzielni. Powołany przez Spółdzielnię wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 5 lutego 2015 r., K 60/13 (OTK-A 2015, nr 2, poz. 11) dotyczy członkostwa w spółdzielni osoby, która nie ma interesu prawnego w ustanowieniu na jej rzecz prawa do lokalu.

Także w apelacji Spółdzielnia nie przywołała okoliczności faktycznych mogących wskazywać, że uchyliła się skutecznie od oświadczenia woli o przyjęciu powoda na członka spółdzielni złożonego pod wpływem błędu. Nie wskazywała także jako naruszonego art. 48 pr. sp. w zw. z art. 84 k.c. Podstawę skargi kasacyjnej nie mogą stanowić zarzuty wykraczające poza przedmiot procesu, i tym samym przedmiot orzekania, sądów *meriti* (art. 398 § 2 k.p.c.).

W tym stanie rzeczy, na podstawie art. 398¹⁴ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

kc

jw